

Баранова Інна Сергіївна
(*наук. керівник – д-р філол. наук, професор Лукаш Г. П.*)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

З ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ СТЕНОГРАФІЇ

Ця робота присвячена питанню виникнення та розвитку стенографії як швидкого запису інформації. Стенографія – це спосіб документування, який за допомогою спеціальних знаків дає змогу точно та послідовно відтворювати усну мову. На мою думку, таке вміння – це своєрідне мистецтво. Адже вважають, що швидкість стенографічного письма перевершує швидкість звичайного У 17 разів [3]. А мистецтво, як ми знаємо, живе вічно, тому не дивно, що й дотепер використовують стенографію. Мета нашої розвідки полягає в тому, щоб з'ясувати історію виникнення і розвитку стенографії.

За словами Плутарха, стенографію вперше в історії використали під час судової справи над Каталіном. Її автором вважається Тиرون, який одночасно був як рабом, так і секретарем Цицерона. Тому на його честь стенографію й назвали тироновими нотами. Головним недоліком його системи було те, що кожне слово мало своє умовне позначення. Через це тиронових нот налічувалося приблизно 5 тисяч. На жаль, зі зникненням Римської імперії мистецтво скоропису також припинили застосовувати й розвивати. Аж не віриться, що знову воно набирає поширення лише в кінці XVI століття. Сам термін «стенографія» введений у 1602 р. в Англії Дж. Уїллісом. Ця система допускала, що кожен знак міг мати чотири нахили в чотирьох різних напрямках, а вихідна позиція могла бути написана 12 видами. У 1837 р. Ісаак Пітман представив свою систему стенографування, засновану на звуках, тобто всі слова пишуться так, як чуються, а не тому, що вимовляються по буквах. У 1888 р. англієць Грегг удосконалив систему стенографування, у такому виді вона здебільшого існує й у наші дні [1].

Стенографію використовували й використовують не тільки представники важливих для суспільства професій, а й люди мистецтва. Наприклад, твори всесвітньо відомого драматурга – Шекспіра – збереглися лише завдяки тому, що вони були записані стенографами. Або ще один приклад: Альфред Брем стенографічно писав свою книжку «Життя тварин» під час подорожей. Іноді навіть при їзді на коні чи верблюді. Коли записів було вже чимало, А. Брем надсилав їх своїй дружині, яка була стенографісткою, а тому розшифровувала записи чоловіка і здавала їх до друку [1].

На сьогодні виділяють два види стенографічного письма: геометричний (для мов, які складаються з коротких слів) та курсивний (для мов, які складаються з довгих слів). Геометричний спосіб характеризується використанням геометричних елементів (крапка, лінія, коло та його частини), а курсивний – частин вже наявних літер [5].

Нам пощастило ознайомитися із давньою, ще 1947 р., публікацією про українську стенографію. Це підручник Олександра Панейка «Українська стенографія», підготовлений у Мюнхені. У ньому дається пояснення, що стенографія «дає нам спромогу записати живе слово», і для цієї мети «користується стенографія якнайпростішими знаками, які можна дуже швидко (звичайно одним порухом руки) написати й дуже легко получити один з одним». Швидкість запису забезпечується тим, що: 1) кожна стенографічну букву можна сполучити в один знак; 2) кілька знаків-букв можна получити в один знак; 3) голосних не позначають так, як у звичайному письмі, а фіксують символічно, змінюючи попередні (в О. Панейка – «передусі») знаки; 4) повторювані слова позначають окремими спеціальними значками стенографічних постійних скорочень; скорочено також можуть позначати «приростки, наростки» (тобто префікси і суфікси) і закінчення [2].

Стенографію поділяли за її функціями на дві частини. Якщо стенографія використовувалася для щоденного вжитку (наприклад, для запису власних думок, лекцій, рецептів, кореспонденції тощо), це – записна стенографія. Якщо ж скороченнями користувалися тоді, коли записували дискусії, промови і т. ін., ця стенографія – промовницька. Українська стенографія цього періоду

(40–50-і рр. ХХ ст.) ґрунтувалася на німецькій системі Франца Габельсберґера, яку було пристосовано до інших європейських мов. На рис. 1 подано зразок української стенографії середини минулого століття. Це текст про стенографію.

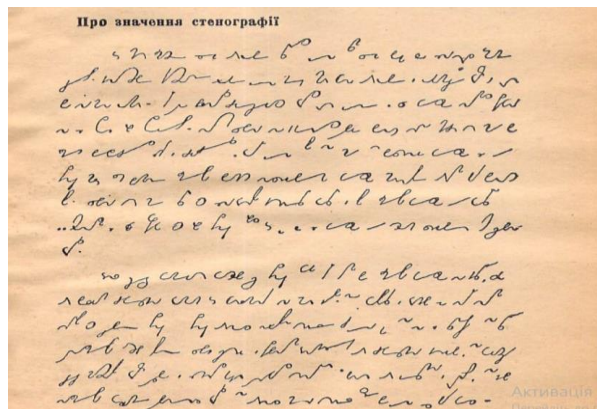

Рисунок 1 – Зразок стенографії за підручником 1947 р. [2]

Поцікавимося, як стенографія розвивається за кордоном.

У Німеччині використовується переважно курсивна стенографія. Ця система більш красива у зображенні і зручна для письма. Ще в 1839 р. у Дрездені було засновано Стенографічний інститут, який і дотепер готує викладачів стенографії, проводить конкурси на швидкість стенографічного запису, а також має бібліотеку, яка налічує понад 40 тисяч томів стенографічної літератури. У Франції та в Англії найбільш поширеною є геометрична стенографія. Значення слова в цій системі можна встановити за певним поєднанням прямих ліній, кіл (їх частин) і точок.

Болгарія. Ця країна викладає стенографію навіть школярам, а тому часто влаштовує змагання між ними на швидкість, правильність та красу стенографічного письма.

У США стенографія викладається на телебаченні. В імперському Китаї клерки використовували скорочену форму китайських ієрогліфів для запису судових процесів та визнання кримінальних справ. Ці записи використовувались для створення більш офіційних стенограм. Одним із наріжних каменів судового розгляду імператорських справ було те, що всі зізнання повинні бути визнані підписом обвинуваченого, його персональною печаткою або відбитком великого пальця, що вимагало швидкого написання.

Сьогодні традиція стенографії здебільшого підтримується ентузіастами та фахівцями, для яких стенографія важлива як допоміжна навичка у зарубіжних країнах; також підтримуються періодичні видання, що виникли в період розквіту явища. Навіть більше, у низці країн стенографія використовується для заповнення протоколів слідчих дій та судових засідань, проте на практиці ця норма має вкрай вузьке поширення.

Отже, внаслідок проведеного дослідження можна зробити висновок, що сьогодні, як і в минулому, стенографія допомагає заощаджувати час та притаманна освіченим людям найрізноманітніших професій.

Список використаних джерел

1. Історія стенографії. URL: <http://surl.li/baazw>
2. Панейко О. Українська стенографія. Мюнхен: Накладом Ярослава Романишиного, 1947. 93 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/miscellaneous/15224-paneyko-o-ukrayinska-stenografiya/>
3. Портал професійного консультування. Стенографіст. URL: <http://profi.org.ua/profes/stenografist.shtml>.
4. Система стенографії URL: <https://xreferat.com/31/102-1-sistema-stenografii.html>
5. Стенографія. URL: <http://surl.li/baazq>

